

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petra Kokrdová

**KOMPARACE ROMÁNU UZLY A POMERANČE OD IVY
PROCHÁZKOVÉ S JEHO FILMOVOU ADAPTACÍ**

Olomouc 2023

vedoucí práce: Mgr. Milan Mašát, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně. Veškerou literaturu a použité zdroje uvádím v seznamu použité literatury.

Olomouc, 20. 4. 2023

.....

Petra Kokrdová

Poděkování

Děkuji Mgr. Milanovi Mašátovi, Ph.D. za vedení práce a odborné rady. Velké díky patří také mé rodině a blízkým za psychickou podporu při tvorbě bakalářské práce.

Obsah

Úvod	5
1 Příběh s dětským hrdinou	6
2 Filmová adaptace.....	9
3 Dětský film	11
4 Interpretace literárního díla Uzly a pomeranče	13
4.1 Postavy	14
4.1.1 Hlavní hrdina Darek Lysko	14
4.1.2 Ema Lysková	16
4.1.3 Otec, Ota Lysko.....	17
4.1.4 Pan Havlík	17
4.1.5 Další postavy	18
4.2 Vztah mezi Darkem a Martou.....	18
4.3 Motiv koní.....	20
4.4 Darkova láska k Hance	23
4.5 Jazykové prostředky	26
4.6 Prostředí	27
5 Komparace dvou vydání románu Uzly a pomeranče z roku 2011 a z roku 2019.....	28
5.1 Grafická úprava obalů knih.....	28
6 Interpretace filmového zpracování stejnojmenné knihy Uzly a pomeranče	30
6.1 Herecké obsazení	30
7 Komparace románu Uzly a pomeranče s jeho filmovou adaptací	31
7.1 Postavy.....	31
7.2 Prostředí	34
7.3 Obsah	35
Závěr	37
Seznam použité literatury	38

Úvod

Hlavním cílem bakalářské práce je komparace románu *Uzly a pomeranče* od české spisovatelky Ivy Procházkové s jeho stejnojmennou filmovou adaptací. Bakalářská práce se dále zaměřuje na interpretaci literárního díla *Uzly a pomeranče* a na srovnání dvou vydání knih tohoto románu z roku 2011 a z roku 2019.

Bakalářská práce je rozdělena do sedmi kapitol. První tři kapitoly vymezují termíny vztahující se k literatuře a filmu. První kapitola charakterizuje žánr příběh s dětským hrdinou a jeho ústřední postavu, dětského literárního hrdinu. Druhá kapitola pojednává o vzájemném propojení literární předlohy a filmové adaptace a o způsobu, jakým filmová adaptace vzniká. Dále zaznamenává odlišnosti čtenářského a diváckého postoje k filmovému zpracování. Třetí kapitola je věnována dětskému filmu, jeho historickému vývoji od 30. let až po 90. léta minulého století a jeho bohatému žánrovému vymezení.

Čtvrtá kapitola se zaměřujeme na interpretaci knihy *Uzly a pomeranče*, která byla poprvé vydána v roce 2011. Interpretace zahrnuje všechny nejdůležitější motivy, které se v díle vyskytují, tj. vztah dospívajícího k nové partnerce či partnerovi jednoho z rodičů, láska mezi teenagery a motiv koní. Vedle motivů jsou charakterizovány hlavní a vedlejší postavy, prostředí a jazykové prostředky, jimiž je text napsán.

Pátá kapitola se zabývá komparací dvou knih románu *Uzly a pomeranče* z roku 2011 a z roku 2019. Šestá kapitola shrnuje poznatky o filmovém zpracování knihy *Uzly a pomeranče* a uvádí herecké obsazení ve filmu.

Sedmá kapitola porovnává knižní předlohu *Uzly a pomeranče* s filmovou adaptací. Komparace je rozčleněná na jednotlivé segmenty, a to na postavy, prostředí a obsah. U postav sledujeme změny vzhledové i charakterové.

Hlavním přínosem bakalářské práce je poukázat na literární tvorbu pro dospívající mládež, jež se může stát inspirativním zdrojem pro filmový průmysl. Komparace knižní předlohy s filmem může poskytnout hlubší porozumění příběhu a umožnit hlubší analýzu postav.

1 Příběh s dětským hrdinou

Podstatou žánru příběhu s dětským hrdinou je přiblížit dětem typický obraz každodenního života. Seznámit je s mezilidskými vztahy a s životními situacemi, které mohou nastat. Těmito tezemi chce autor pomoci dětskému čtenáři nalézt řešení při jeho hledání cest ven z obtížných životních křižovatek. (Toman, 1992)

Chaloupka a Nezkusil (1979) doplňují, že se podobné texty v dětské četbě vyskytují již v předškolním věku v podobě rodičovského vyprávění vycházejících z událostí ze života dítěte a zároveň využívaných jako mravní poučení.

Příběh s dětským hrdinou vystihuje autentický obraz dětského smýšlení, v němž je ústřední postavou dětský hrdina. Děj příběhu je dramatický a zaznamenává sociální a morální konflikty dětských protagonistů, v nichž se promítají aktuální problémy ve společnosti. (Toman, 1992) Toto tvrzení je také zakomponováno do knihy *Uzly a pomeranče*, kde se vyskytují „aktualizované společenské motivy: nezaměstnanost, nezákonnost podnikání, vztahy k lidem s handicapem.“ (Urbanová, 2012, s. 134) Příběh s dětským hrdinou provází dítě celým jeho čtenářským vývojem až do dospělosti čili nejedná se o žánr na přechodnou dobu jako je tomu u pohádek nebo poezie určené pro děti.

Příběh s dětským hrdinou pojímá mnoho různorodých témat a motivů vycházejících ze situací, ve kterých se hlavní hrdina nachází a ze kterých poznává sám sebe v daném časoprostoru. Jedná se o „sebeuvědomování dítěte, hrdinství dítěte, problémy v dospívání, vztah mezi dospělým a dětským světem, erotika, rasové problémy, život handicapovaného dítěte.“ (Čeňková a kol., 2006, s. 32) Témata se v textech proměňují v závislosti na aktuálním postavení dítěte a dospívajícího ve společnosti.

V moderních dětských příbězích se vyskytují i závažnější motivy se záměrem poukázat na všechna možná trápení lidské existence. Autoři se dětským čtenářům snaží autenticky předeslat řešení, jak se mohou vypořádat se stresem a s krizovými momenty a jak docílit opětovné duševní rovnováhy. (Toman, 1992)

Současní autoři literatury pro děti a mládež do své tvorby zařazují tematiku neúplné rodiny, jejíž příčinou bývá smrt rodičů nebo také rozvrat rodinné idyly mezi manžely. V dnešní

době žijí lidé ve spěchu plného chaosu, což mnozí spisovatelé považují za důvod rozpadu mezilidských vztahů. (Sladová a kol., 2014) Tato tematika se začala v dětské literatuře čteně vyskytovat po roce 1989. Jednou z prvních knih zachycující rozpad rodiny je román *Jdi pryč* (1994) od spisovatelky Hany Bořkovcové (Sladová a kol., 2016). Obraz nefunkčnosti rodiny dále zachycují knihy *Nejhorší den v životě třetíáka Filipa L.* Petry Braunové a *Nikolina cesta* spojená s tematikou drogové závislosti Michaeli Fišarové. (Sladová a kol., 2014)

Příběh s dětským hrdinou se může objevovat v různých žánrových typech nejčastěji v podobě črtů, povídek nebo románů. Zachycuje dětského hrdinu ve venkovském nebo v městském prostředí a přebírá znaky z jiných žánrů například z pohádek nebo z detektivních, cestopisných a dobrodružných próz. (Toman, 1992) Dílo *Uzly a pomeranče* se řadí pod žánr příběh s dětským hrdinou, ale můžeme zde zpozorovat určité rysy románu, a proto se kniha mnohdy zařazuje do tohoto literárního útvaru. Urbanová (2012, s. 137) jej považuje za román, který sleduje „jak generační problematiku, etickou a sociální diferencovanost, tak formování lidských společenských vztahů.“

Dětský hrdina je v žánru příběh s dětským hrdinou ústřední postavou a zaujímá důležité postavení ve výstavbě děje, protože má zásadní význam při určování smyslu díla a jeho chování a jednání napomáhá určit autorův záměr. Ke svému čtenáři přistupuje jako rovnocenný kamarád neboli referenční partner. Čtenář a hrdina mezi sebou mívají stejné motivace, potřeby, zájmy a životní zkušenosti. Jejich vztahy k rodičům, sourozencům nebo kamarádům jsou též ve shodě. (Toman, 1992)

Toto vzájemné propojení mezi literární postavou a dětským recipientem se projevuje v tom, že konání hrdiny působí pravdivě. Hrdina se zároveň stává vzorem mravní a etické výchovy. Dítě napodobuje jeho chování, jednání a postoje, které srovnává se svými životními zkušenostmi a vnitřně se s nimi ztotožňuje. (Toman, 1992)

Chaloupka a Nezkusil (1979, s. 11) dodávají, že v textech určených pro děti předškolního věku se jedná o „elementární formu identifikace.“ Toto tvrzení doplňují těmito slovy: „Malá vyhraněnost individuální struktury charakteru dítěte spolu s blízkostí textu k předloze vede vlastně až k úplnému ztotožnění – dítě se v hrdinovi pozná.“

Popsané modelové vzorce v příběhové próze přispívají k rozvoji dítěte. Umožňují mu poznat mezilidské vztahy, lépe se zařadit do společenského života a do světa dospělých a v neposlední řadě předejít nedorozumění v jeho budoucnosti. (Toman, 1992)

Fiktivní postava může mladšího čtenáře ovlivňovat určitými stimuly například emocionálními, představovými či fantazijními, protože mu v jeho životě buď chybí, nebo nejsou uspokojovány. Četba může kompenzovat chybějící citové složky nebo nedostatek komunikace v rodinném a ve školském prostředí. (Toman, 1992)

Naproti referenčnímu partnerovi stojí i referenční hrdina záporový, který též může pozitivně ovlivnit dětského čtenáře, pokud nejedná proti etickým hodnotám a mravních zvyklostech. (Toman, 1992)

2 Filmová adaptace

Pojem adaptace nebyl doposud přesně vymezen. Luboš Ptáček (2000, s. 246) tento termín charakterizoval následovně: „Dnes se pojmem „adaptace“ rozumí audiovizuální převedení jazykových, kompozičních a významových vrstev literární předlohy do filmového jazyka.“

Literatura provázela kinematografii od jejího počátku. Předávala jí témata, motivy, hrdiny nebo také narativní vzorce. Převod literárního díla na dílo filmové v sobě ukrývá tajemství a neexistuje jeden jediný model, podle kterého by mohla adaptace vzniknout. Obecně můžeme říci, že existují romány vhodné pro adaptaci a naopak ty, jejichž přesun na filmové plátno je velmi složitým procesem. (Helmanová, 2005)

George Bluestone, teoretik filmové adaptace, ve své knize *Novels into Film* (1957) uvádí, že se filmová adaptace nemůže podobat své předloze, především v oblasti jazykové a vizuální. Zastává názor, že se každý režisér stává novým autorem a literární předloha je pouhým odrazovým bodem jeho vlastní tvorby. (Bluestone in Bubeníček, 2010) I přes to mezi knihou a filmem panuje symbióza. Kinematografie adaptuje hojně čtené knihy, ale na druhou stranu filmové zpracování ovlivňuje knižní výběr. Stejná motivace se objevuje u čtenáře, který si zajde do kina po přečtení oblíbené knihy, i u diváka, jenž po zhlédnutí filmu zavítá do knihovny. Badatelé zastávající tento koloběh, jsou přesvědčeni o tom, že film přispívá ke zvýšení počtu čtenářů. Jak jsem již zmiňovala, adaptace může podněcovat diváky k přečtení její předlohy, ale na druhou stranu může v očích některých diváků nahrazovat originál. Často se stává, že mládež považuje zhlédnutí filmu za rovnocenné s četbou knihy. (Helmanová, 2005)

Při posuzování dopadu adaptace na diváka musíme brát ohled na to, do jaké míry rozuměl knižní podobě a jak ji interpretoval. Recipienti filmu jsou mimo jiné ovlivňováni společenskými determinanty působící na recepci adaptovaného díla. Důležitou roli zde hrají vědomé a nevědomé vzpomínky na knihu. Člověk, který si přečetl knihu a neměl tendence se k ní vracet, si nemusí uvědomovat, v jaké míře ožívají vzpomínky na knihu během sledování filmu. Za vědomé vzpomínky označujeme ty, které spouští mechanismy recepce filmové adaptace. (Helmanová, 2005)

Diváci bývají zklamáni, jestliže se z filmového přepisu vytrácejí jejich oblíbené postavy či zápletky nebo když dojde k přeměně časoprostoru a ke změně konce příběhu. Toto tvrzení svědčí o tom, že má-li být adaptace úspěšná, měla by být zachována co největší věrnost k literárnímu dílu. Ovšem přepsat objemné romány do podoby filmové, jenž je časově limitována, je zcela nemožné. Vášnivý čtenář nemůže být ani spokojený s obrazem v pohybu, protože nevystihuje detaily literárního originálu. Literární kritici jsou přesvědčeni o tom, že „film nedosahuje kvalit románu, neboť nedokáže postihnout fikční literární svět.“ (Bubeníček, 2010, s. 13)

Recipient adaptace si uvědomuje, že se ve filmu natočeném podle románu budou vyskytovat odchylky od předlohy. Vytváří si hypotézy na základě porovnávání knihy a filmu a všímá si odlišností, ke kterým došlo. Divák hledá rozdíly mezi knihou a její filmovou adaptací již v průběhu sledování filmu. Při setkání s vynechávkami v adaptaci se musí vrátit k obsahu knihy ve své paměti. (Helmanová, 2005)

Způsob, jakým probíhá vznik adaptace literárního díla do filmové podoby se různí. Ptáček ve své knize *Panorama českého filmu* (2000, s. 246–247) obecně charakterizoval čtyři základní transformační postupy:

- 1) „Selekce (výběr motivů)“ – Scénárista si musí před vlastním psaním přečíst knihu a pochopit její význam. Následně posoudí, zda nabízí jeden nebo více výkladů. Podle vytvořené myšlenkové osnovy dochází k roztrídění motivů. Ty se buď vyjmou, nebo se přidají nové. Scénárista při rozhodování bere v potaz, zda se bude držet předlohy, nebo vytvoří vlastní příběh.
- 2) „Amplifikace (rozpracování motivů)“ – Scénárista může některé motivy zasunout do pozadí a nahradit je jinými. Za příklad bychom mohli uvést film *Pelíšky*, kde scénárista opouští motiv dospívání a nahrazuje ho společensko-politickým kontextem.
- 3) „Aktualizace (hledání nových významů a souvislostí)“
- 4) „Konkretizace (audiovizuální zachycení předmětů a situací)“ – Konkretizace je jako jediná ze všech čtyř postupů v kompetenci režiséra. Na procesu adaptování se podílí mnoho spolupracovníků. Hlavní slovo má režisér, pro kterého je scénář pouhou inspirací.

3 Dětský film

Žánr dětského filmu je především určen pro dětské příjemce, a proto musí být film v symbióze s myšlením dítěte a s jeho sny. Aby bylo dosaženo tohoto tvrzení, je vhodné do děje zařadit postavu vrstevníka a dětského hrdinu postavit do pozice zprostředkovatele příběhu. (Ptáček, 2000)

Konflikt mezi dětským vnímáním světa a racionálním uvažováním dospělých je základním schématem dějové linie. Nejenže má hlavní postava své sny a přání, ale musí také čelit potížím a problémům. Dospělí to berou na lehkou váhu, a proto hrdinovi nezbyvá než se s tím vypořádat sám. Tím se dostává do komických či katastrofických situací. Vše vyústí ve šťastný konec, protože postavy dospělých, aspoň dočasně, pochopí dětské potřeby a jejich uspokojení. V tomto koloběhu může docházet ke změnám, ale je důležité, aby dětské filmy obsahovaly dobrodružné, pohádkové a fantastické prvky. Dětský divák se během sledování porovnává s hlavním hrdinou, a proto je zapotřebí, aby film působil věrohodně. (Ptáček, 2000)

Žánrová pestrost dětského filmu se dělí na tři okruhy. Do komediální části řadíme veselohry (*Naše bláznivá rodina*, 1968, r. Jan Valášek a Karel Kachyňa), hudební filmy (*Ať žijí duhové*, 1977, r. Oldřich Lipský) a grotesky (*A přece se létá*, 1968, r. Radim Cvrček). Dalším okruhem je drama, které je zastoupeno filmy psychologickými (*Jakub*, 1976, r. Ota Koval), dobrodružnými (*Cesta do pravěku*, 1955, r. Karel Zeman) nebo detektivními (*U telefonu Martin*, 1966, r. Milan Vošmik) aj. Poslední žánrovou skupinou je tragédie, ale té se kinematografie vyhýbá a ve filmech jsou použité pouze tragické prvky, například ve snímku *Králci ve vysoké trávě* z roku 1961, v režii Václava Gajera. (Ptáček, 2000)

Film ve větší míře ovlivňuje psychiku dětského diváka než dospělého. Dětský hrdina a jeho chování se pro něj stávají vzorem a pomáhají mu vytvářet žebříček hodnot. Film plní nejen funkci zábavnou a estetickou, ale také výchovnou a poznávací. K naplnění uvedených funkcí dochází prostřednictvím identifikace s dětským hrdinou, nikoliv poučováním dospělých. (Ptáček, 2000)

V české kinematografii se dětský film objevuje od 30. let. V prvních dvou desetiletích se snažil vymanit se z žánru filmové pohádky. Úspěch nastal až v 50. letech, kdy se zvýšil počet

tvůrců a přibyla nová inspirující témata. (Ptáček, 2000) V 60. letech byl založen zlínský Festival filmů pro děti a mládež, který přispěl k rozvoji dětského filmu. Obecně lze tyto léta považovat za rozkvět dětské filmové tvorby. 70. a 80. léta pokračují v duchu předchozích let. V 90. letech se vývoj pozastavil a snížil se počet snímků s dětskou tematikou. Za celé desetiletí vznikla pouze jedna adaptace knižní předlohy *Záhada hlavolamu* (1993, režie Petr Kotek) podle románu Jaroslava Foglara. Příčinou stagnace byl problém s financováním filmů a pozastavení státních dotací. I přes to nadále tvořili ti, kteří natáčeli v předchozích letech, například Jindřich Polák, Drahomíra Králová a Věra Plívová-Šimková. Objevovala se také skupinka nových režisérů, mezi které patřili Petr Hledík s filmem *Začátek dlouhého podzimu* (1990), Morris Issa a jeho zfilmované dílo *Bizon* (1990) a Kryštof Hanzlík se snímkem *Do nebička* (1997) s prvky sci-fi. (Urbanová a kol., 2004)

V 90. letech filmové adaptace nevznikají z důvodu nedostatku kvalitních literárních předloh. To se týká zejména příběhů s dětským hrdinou. Teprve na začátku nového století docházelo ke zdařilejším adaptacím díky kvalitním předlohám. Za příklad můžeme uvést film *Archa pro Vojtu* (2001), jehož scénář byl vytvořen Monikou Elšíkovou na motivy knihy Martiny Drijverové *Domov pro Mart'any* a *Únos domů* (2002) v režii Ivana Pokorného na námět stejnojmenné knihy Ivy Procházkové. (Urbanová a kol., 2004)

4 Interpretace literárního díla *Uzly a pomeranče*

Kniha *Uzly a pomeranče* od spisovatelky Ivy Procházkové ¹ byla poprvé vydána nakladatelstvím Albatros v roce 2011. Černobílé obrázky dokreslující naši představu o dění ilustroval Jiří Franta. Byla oceněna Zlatou stuhou roku 2012 v úseku literární části. Je určena pro děti od 12 let. Dospívající čtenář se může ztotožnit s některými útrapy hlavního hrdiny. Kniha má i druhé vydání z roku 2019, kde se promítají prvky z filmové adaptace.

Titul knihy je velice poutavý a skrývá v sobě hlubší smysl. Iva Procházková nepojmenovala své dílo náhodně. Nese v sobě metaforický význam. Již na začátku příběhu se dozvídáme, co se ukrývá pod jeho první částí. „Matka vytáhla z kapsy provázek a podala mu ho: ‚Udělej si uzel.‘ V jejím světě nebylo místo pro bloudění a pochybnosti. Kdo se matčinými zákony řídil a uměl vázat uzly, nemohl sejít z cesty.“ (Procházková, 2011, s. 5) Každý uvázaný uzel symbolizuje pravidlo, na které Darek nechce zapomenout. Inspirovala ho k tomu jeho maminka. Ten, kdo se řídil jejími zákony, nemohl vybočit ze své životní cesty. Dokonce si některé pojmenoval, aby nezapomněl důvody jejich uvázání. První a zároveň nejstarší z nich se jmenoval Ema Nedodělaná. Uzlík Hugáče-Sráče uvázal na kraji provázku a neměl ho rád. Několikanásobný nepojmenovaný a složitý uzel věnoval otci. Svět plných uzlů se začínal vytrácet po matčině smrti, kdy Darek zažíval zmatek a dospíval v tíživých podmínkách. V pasážích, kde se sblížoval se svojí první láskou, pocítil závan příjemné vůně. Připomínalo mu to pomerančové aroma, a proto se slovo „pomeranč“ dostalo do názvu díla.

Děj pojednává o hlavním hrdinovi Darkovi, který po smrti své matky hledá útěchu v podhorské krajině s koňmi a poprvé prožívá pocity lásky. Poznává, jak funguje život dospělých a překonává problémy, které se mu zaplétají do cesty dospívání.

¹ Iva Procházková se narodila 13. 6. 1953 v Olomouci. Stala se prozaičkou, dramatičkou, televizní a filmovou scenáristkou. Pracovala také jako pomocnice na letišti nebo jako uklízečka. V roce 1983 emigrovala do Rakouska a na nějakou dobu žila v uprchlickém táboře. Pozitivní přijetí prázdninové novely *Červenec má oslí uši* autorku namotivovalo psát pro děti a mládež. S manželem Ivanem Pokorným se přestěhovala do Německa. Od roku 1990 začala spolupracovat s Českou televizí. Stále psala německy a přepisovala své divadelní hry do televizních předloh. V roce 1994 se přestěhovala na trvalo do Prahy a začala psát znovu česky. Mezi její díla patří *Středa nám chutná* (1991), *Pět minut před večeří* (1992), novela *Únos domů* (1996), román *Karolína. Stručný životopis šestnáctileté* (1999), *Jožin jede do Afriky* (1999) *Mýši patří do nebe.... ale jenom na skok* (2006) a román *Nazí* (2009). (Šubrtová a kol., 2012)

Urbanová (2012) uvádí, že autorka, Iva Procházková, v díle reaguje na aktuální problémy v sociálních a společenských oblastech, tzn. na nezaměstnanost, nelidskost a na sociální podpory a vystihuje proměnu hrdiny za krátký čas od střetu se světem dospělých až po opuštění dětských představ.

Autorka čtenáře vtáhla přímo do dění, do klukovské rvačky mezi Darkem a Hugem. Dílo je psáno v ich-formě a je rozděleno do kapitol, které jsou od sebe odděleny třemi tečkami. Rovina vypravěče se střídá s dialogy Darka s ostatními postavami a Darkovými vnitřními monology. Kompozice je chronologická s retrospektivními pasážemi, kde se promítají Darkovy vzpomínky na zesnulou matku a na jeho dětství v útlém věku.

Příběh končí výkřikem Hanky, protože si povšimla, že Darkovi narostl první vous. Vyslovila pověst, která říká, že když se muž stará o svůj první vous, zůstane mu po celý život srdce dítěte. Darek se rozhodl, že opustí své dětské snění a bude čelit realitě. Vytrhl si ho a nechal svou dětskou duši odejít.

4.1 Postavy ²

4.1.1 Hlavní hrdina Darek Lysko

Ústřední postavou knihy je třináctiletý Darek, který poznal, jak může být život krutý. Musel se vyrovnat se ztrátou svojí matky, které zemřela na leukémii. Zjevovala se mu ve snech a její slova slyšel na každém kroku, zvláště když se nacházel v tíživé situaci. Darkovy vzpomínky na matku jsou plné citového procítění. Když spadl z Kirké, byla to právě ona, kdo se mu objevil. Chtěl jí říct tolik věcí, které se staly od té doby, co se neviděli. Před odchodem mu matka kladla na srdce, že musí mít otce rád, i kdyby udělal něco, co by mu vadilo a s čím by nesouhlasil.

Chlapcovy povahové vlastnosti jsou statečnost, odpovědnost, skromnost, spolehlivost a starostlivost o sestru. Skromnost se vyznačuje tím, že po otci nevyžaduje žádné kapesné, protože věděl, že jsou ve finanční tísní. Spokojí se se starým oblečením a obejde se bez mobilu,

² Postava sousedky Marty je přibližena v podkapitole 1.2 a postava dívky Hanky je charakterizována v rámci podkapitoly 1.4.

který se rozbil při rvačce s Hugem. V jeho hierarchii hodnot se objevují čest, pravdomluvnost a mužná přímost. (Urbanová, 2012)

Darek se pečlivě staral o sestru Emu. Doprovázel a vyzvedával ji ze školy. Když se zpozdil o pár minut, obával se, aby se jí něco nestalo. Byla jiná než ostatní, a proto se jí děti vysmívaly: „,Na, pipipi!‘ volali na ni, kroutili krkem a kopírovali její škubavé pohyby. ‚Hele, žížala, pojď si ji sezobnout!‘“ (Procházková, 2011, s. 8) Když Darek slyšel pokřikování, zažíval dva rozporuplné pocity. První vyvolával hněv a chtěl posměch okamžitě zastavit a v druhém byla ukryta zlost na Emu, protože se nedokázala obejít bez jeho pomoci. Učil se, jak s ní musí jednat, aby zabránil velkému poprasku. Ve chvílích, kdy ji neměl na očích, se cítil bezstarostný, ale to nic neměnilo na tom, že se jí snažil dělat šťastnou.

Často se dostával do konfliktu s kamarádem Hugem, zejména kvůli incidentu, který se stal v obchodním centru Silesia, kam se kdysi Darek, jeho maminka, Hugo a Ema vydali v odpoledni Stříbrné soboty na nákupy. Děti se nacházely v hračkářství Pompo, kde Hugo podstrčil Emě karty do kapsy. Při jejich odchodu začal pípat detekční rám. Strážce je zastavil a byl nucen provést kontrolu. Z Eminy kapsy vytáhl balíček karet. Vyděšená matka přiběhla z knihkupectví a celý konflikt se snažila vyřešit. Rozzuřený Darek zaútočil na muže v černém a Hugo celou situaci pozoroval zpovzdálí. Darka odvedl člen bezpečnostní služby jako zločince a Ema neudržela močový měchýř a počůrala se. Tento obraz se Darkovi vryl do paměti a zapřísáhl se, že to Hugovi nikdy neodpustí, a proto mezi nimi neustále vznikaly rvačky. Hugo dostal přezdívku Hugáč – Sráč. Poslední boj v umývárně na fotbalovém soustředění byl rozhodující. Darek se přistihl, že Hugova přítomnost v něm nevyvolávala takovou zášť jako předtím. Mohla za to Hanka, která ho přiváděla do psychické pohody, ale také péče o koně. S přibývajícím zkušenostmi měnil různé pohledy na věc. Sám sobě si připustil, že se šarvátky končí. Jenom nedokázal pochopit Hugovy důvody k zápasení. Později přišel na to, že se Hugo sám za sebe styděl, nezvládal se přenést přes svoje darebáctví.

Darek musel také čelit problémům týkajících se spíše záležitostí dospělých. Jednoho školního dne byl vyrušen sociální úřednicí z Centra rodinné péče. Paní Kočí si vybavoval, protože se naposledy viděli v nemocnici, když přišla pozdravit maminku. Objasnila mu, že na jeho otce byly podány stížnosti, protože zanedbává výchovu svých dětí a místo toho vysedává v hospodě a nereaguje na výzvy. Předala Darkovi papír, na němž stálo, kdy mají přijít.

I když ho to rozrušovalo, pochopil, že zlostné výpady k ničemu nepovedou. Slíbil, že úřední výzvu otcovi předá. Čím déle se na lejstro díval, tím se neudržel, zmačkal jej a hodil do koše. V Darkovi se probudila jeho uvědomělost a papír vytáhl zpět. Držel osud ve svých rukou. Byl to právě on, kdo si na výzvu k návštěvě vzpomněl, avšak na poslední chvíli. Otec byl zaneprázdněn záchranou kobyly Kirké, která utekla Darkovou vinou. Chtěl se s Emou na úřad vydat sám, ale uvědomil si, že by tím potvrdil otcovu nespolehlivost. Fakt, že by byli umístěni do pečovatelské rodiny ho znepokojoval, a tak se na vydali do sociálního zařízení sami. Když jim ujel vlak, byl přinucen oslovit Martu, na kterou byl vysazený, protože si myslel, že vstupovala do matčina prostoru.

Hrdina příběhu může být vzorem pro dospívající čtenáře. Jeho způsoby řešení situace, mohou být vodítkem, jak zvládnout obdobné situace, anebo se mohou stát varováním před špatně zvoleným postupem při hledání řešení z krize. (Sladová a kol., 2014) Darek je představitelem toho, jak se vyrovnat se smrtí maminky, jak bojovat s narušením rodinné pohody otcovým alkoholismem, jak přistupovat a chovat se k hendikepovanému sourozenci a jak se smířit ztrátou milovaných zvířat, zde koní.

4.1.2 Ema Lysková

Ema je čtenářům prezentována jako osmiletá holčička s lehkou mentální retardací. Chodila do první třídy na Hraběcí školu. Ostatní děti se jí posmívaly, protože nedokázala stát na místě, rozhazovala rukama a dělala všelijaké opičky. Měla svůj vyhraněný slovník, tzv. mumlitánii, protože její řeč připomínala mumlavé průpovídky. Žila si ve svém světě a člověk, který se o ni staral, musel mít trpělivost. Když si nemohla na něco vzpomenout, tloukla si pěstí do čele, když ji něco zaujmulo, nechtěla od toho odejít a začala se vztekat. V této situaci musel většinou Darek vymyslet strategii, jak křiku předejít. Kdykoliv uviděla zvíře v bílé barvě, nemohla od něj odvrátit zrak, například od kočky Sněženky nebo od kobyle Velšanky. Mimo jiné se naučila spoustu nových věcí. Dokázala se starat o králíky, sbírat vejčička a jezdit na koni za přítomnosti další osoby. Její zálibou byl zpěvný doprovod, když hrál Darek na harmoniku.

Odchod Eminy maminky se podepsal na jejím rozvoji. Ve škole se jí dostávalo kvalitní péče a Darek jí pomáhal s domácími úkoly, ale to k posunu nestačilo. Zhoršení bylo značně viditelné na úpravě sešitů, školních prací a na domácích úkolech. Nakonec celou situaci

zachránila Marta, která s Emou psala úkoly do školy, a dokonce s ní vyjela na ozdravný pobyt na Slovensko.

4.1.3 Otec, Ota Lysko

Otec je muž středního věku, o kterém se na začátku knihy dozvídáme, že se se smrtí své manželky vyrovnával konzumací alkoholu. Později dostal v práci výpověď kvůli hospodářské krizi, a proto v hospodě trávil ještě více času než předtím. Když dostal nabídku týkající se podnikání jako by se štěstí vrátilo zpátky, ale to byla pouze čtenářská domněnka. V průběhu příběhu se byznys otočil na stinnou stranu a vyvolal nenávist syna na otce.

U Darka si udržoval respekt do doby, než ho zklamal skrytým prodejem koní na jatka, ale Emě nevěnoval tolik pozornosti, kolik by si zasloužila. Nedokázal reagovat na její dětinské otázky. To bylo důkazem poznatku, že s ní neměl trpělivost a veškeré odpovědi na kladené otázky přenechával Darkovi. Kdyby se snažil a plnil by s Emou zodpovědně úkoly, mohl by ji dovést k tomu, aby dokázala napsat alespoň jednu větu hůlkovým písmem.

4.1.4 Pan Havlík

Pan Havlík je starší pán, který chodil o berlích, protože přišel o nohu. Měl možnost zůstat bydlet u své dcery ve městě, ale dal přednost volné přírodě a samostatnosti. Ovšem pravým důvodem, proč neodešel z Poseku, byla Darkova matka. Zamiloval se do ní na první pohled a nechtěl ji opustit. Její smrt ho zasáhla jako všechny pozůstalý.

Docházel na pastvinu s brašnou přes rameno každý den a pozoroval krásu kolem sebe. V době, kdy neměl amputovanou nohu, jezdíval na koních. Předával dál jeho cenné rady a zkušenosti. Darka často poučoval o chybách, kterých se dopouštěl v koňském sedle a daroval mu jezdeckou výbavu. Jednoznačně věděl, co kůň potřebuje a oponovat bylo zbytečné. Tvrdil, že kůň je andělská bytost a potřebuje být obklopen láskou.

Mohli jsme si povšimnout, že se pan Havlík postupně sblížoval s Darkem. Promlouval chlapcovi do duše a podporoval ho při zátěžových událostech, např. při útěku Kirké. V samotném slově „událost“ viděl opodstatnění. Vysvětloval, že se předem neohlásí, nedá se kontrolovat a přijde znenadání.

Odvoz koní nebyl ani pro pana Havlíka jednoduchý. Pastvina s koňmi ho vracela do dob, kdy měl obě nohy a podnikal vyjížďky na koňském hřbetě. Nemohl transportu zabránit, ale lítost v jeho mysli přetrvávala. Zastával názor, že čas rány zhojí a vzpomínky zůstanou navždy.

4.1.5 Další postavy

Postava, která nedostala velkou příležitost projevit se je Michal, Darkův nejlepší kamarád. Ve volném čase společně hráli počítačové hry a podnikali vyjížďky na koňském hřbetě. Rád si pochutnával na sladkostech, s kterými se dělil s koňmi.

Dětský rozruch vyvolával chlapec Hugo, se kterým se hlavní hrdina dostával do klukovských rvaček. Právě on Darkovi předeslal impuls k zamyšlení se nad prodejem koní.

Dále se zde objevuje postava Romana (Slimáka), který flirtoval s Hanou. Seznámíme se s postavou paní Kočí, sociální úřednice, a s panem podnikatelem Antonem, jenž vtáhl Oty Lysko do nelibého podnikání.

4.2 Vztah mezi Darkem a Martou

Po smrti Darkovy maminky zůstaly v jeho životě dvě ženy. Hanka, která mu přinášela pocit radosti a štěstí. Jejich společně strávený čas byl pro ně balzámem na duši. Oproti tomu sousedka Marta mu ležela v žaludku. Kdykoliv na Darka promluvila, neměl jí chuť odpovídat. Kdyby se k dospělým nesnažil chovat zdvořile, pravděpodobně by na ni ukázal prostředníček. Marta se snažila vyvolávat diskuse, ale po každém jejím snažení následovala krátká, stručná odpověď s odsekutím: „Nemusím tvoje blafy ochutnávat, dělá se mi šoufl, už když se na ně podívám! Nic z toho, co jsi nám uklohnla, nebylo k jídlu!“ chrлил ze sebe bojovně, ale tiše, aby ho otec otevřeným oknem neslyšel. „Jsi kuchařka k posrání!“ (Procházková, 2011, s. 22) Darek si přál, aby se cítila mizerně, proto se ji snažil vyprovokovat. Usiloval o to, aby už nikdy nevkročila do jejich domu. Kdykoliv odešla, zanechala po sobě závan, který Darka znervózňoval a bál se, že jeho přítomnost zakryje matčiny stopy.

Když se vrátil domů ze schůzky s Hankou, zaslechl otcův sklíčený hlas. Ze dveří z kuchyně spatřil ženskou ruku, která hladila otce po vlasech. Věděl, že ruku zná a hlas mu byl též povědomí. V okamžiku, kdy ve svém výhledu spatřil Martu, jak přistupuje k otci a objímá ho

kolem ramen, vzal nohy na ramena a utekl do pokoje. Obraz objetí se Darkovi vryl do paměti a nesl si ho v hlavě v dalších dnech. Kdykoliv vedle sebe uviděl otce s Martou vypadající jako dva známí, kteří se vzájemně sousedsky vypomáhají, nevěřil jim to. Cítil v sobě hněv a zklamání. Na rozdíl od uplynulého večera, kdy vinu sváděl na Martu, se jeho negativní emoce začaly přiklánět k otci. Nedokázal pochopit, jak jí mohl dovolit, aby vstoupila do osobní blízkosti, která patřila matce. Měl ji dát najevo, že v jejich rodině pro ni není místo, ale neudělal to. Čtenář si může povšimnout, že Darek na Martu žárlil a byl přesvědčený o tom, že chce zaujmout místo náhradní matky.

Postupem času se napětí mezi Darkem a Martou začalo uvolňovat. Vyvrcholení nastalo v den, kdy se Darek ocitl v tíživé situaci a potřeboval pomoc. Objevil na lednici zmačkaný papír s nápisem „Výzva k návštěvě“ od Centra rodinné péče. Nechápal, jak na to mohl zapomenout. Rozhodl se, že si s Emou udělají výlet vlakem a zajedou navštívit sociální pracovnice sami. Nechtěl připustit, aby se ocitli v dětském domově, jenomže s Eminou dochvilností vlak nestihli. Darek byl v rozpacích a vyhrkl se sebe první větou, která ho napadla: „„Do prdele, co teď budem dělat, sakra?““ (Procházková, 2011, s. 159). Ema na výletě trvala a nešlo jí vysvětlit, že se neuskuteční, protože nemají nikoho, kdo by s nimi jel. Najednou si vzpomněla na Martu. Darkovi v hlavě probíhala stejná myšlenka, ale nechtěl ji říct nahlas. Vzal Emu za ruku a šli směrem k poště, které se vždy vyhýbali obloukem. Nikdy nestál o to, aby Martě ukazovala své ušmudlané výkresy. Snažil se hlídat vzdálenost mezi nimi až do momentu, kdy chtěl bojovat za to, že jsou spořádaná rodina a že nemusejí jít se sestrou do pečovatelské rodiny. Uvědomil si, že by měl Martu pustit do svého života. Starala se o ně. Utírala prach v domě, prala, žehlila, vařila chutná jídla. Koneckonců měla pozitivní vliv i na otce a dalo se na ni spolehnout. Ale zahrával si s myšlenkou, že se dopouští zrady na matku.

Když přišli na poštu, Darek váhal. Marta se otočila a zůstala stát jako solný sloup. Myslela si, že se stalo něco vážného, protože takovou návštěvu vůbec nečekala. Darek nemohl přijít na způsob, jak jí má problém sdělit, a tak na přepážku položil zmačkanou úřední výzvu. Marta si vzala lejtstro do ruky, přelítla ho očima a pohotově jednala. V Darkovi převládala panika: „„Bojím se, aby sis nemyslela, že se teď u nás budeš smět roztahovat. Že budeš mít úředně schválený hrát si na maminku!““ (Procházková, 2011, s. 167). Marta ho s klidným svědomím

a přísnějším tónem ujistila, že si na maminku nehrála ani jako malá. Už jednou mu sdělila, že si ráda hrála na indiány.

4.3 Motiv koní

V příběhu mají koně silné postavení a postupně dochází k jejich proměně. Místo ušlechtilých koní symbolizujících volnost a divokou krásu, přijedou vyhublí tvorové, kterým má pobyt u Darkovy rodiny změnit život. Darek si ke koňům okamžitě nalezne pozitivní vztah a podlehne jejich kouzlu. Péče o koně se stává terapií pro nemocnou Emu a invalidního důchodce, pana Havlíka. Darkův vztah ke koním navíc představuje touhu po svobodě a přátelství. (Šubrtová, 2011)

Do Darkova života vnesli koně nečekanou jiskru. Otec si nemohl najít nové zaměstnání, ale dostal nabídku k podnikání od svého polského kamaráda Antona, se kterým se náhodně potkal v Opavě. Věděl, že se to bez investic neobejde, ale Anton ho ujišťoval, že se mu to finančně vrátí dvakrát tolik. Darek útržkovitě slyšel jejich rozhovor a vrtalo mu hlavou o čem diskutují. Když se to dozvěděl, nečekal, že bude z otcovy novinky nadšený. Potěšilo ho, že po schůzce s Antonem byl jeho otec jako vyměněný. Měl opět v tváři zájem, smál se s Emou a občas si hvízdal, ale nebyl si jistý, jestli na to mají opravdu dostatek financí. Neustále si dokola opakoval, že je to dobrá investice a že by byl blb, kdyby to odmítl. Čekalo je hodně práce. Postupně společnými silami přeměnili louku na zázemí pro koně. Přestavili stodolu na maštal, kam se vešlo přibližně šest stání.

Darek nebyl z koňů zprvu nadšený, protože šlo především o vyzáblá, stará a špatně krmená zvířata, ale po důkladné prohlídce si začal všímal jejich benefitů. Stádo bylo složené z devíti koní různých vlastností, původu a stáří. Darkovo srdce přitahoval hnědý hřebec. Když ho Anton přivezl, jeho srst byla plná cuků, měl dlouhý krk a hezkou hlavu. Jmenoval se Krokant. Zato Ema obdivovala klisnu se svižnou chůzí a svalnatým krkem, ovšem její bílá barva ji okouzli nejvíce. Okamžitě k Velšance přilnula a ráda ji nosila chleba. Darek vzal na vědomí radu pana Havlíka a nervóznějším koňům čistil srst dvakrát denně, aby je zbavil vši, česal jim žíně, umýval rány a zbavoval je strupů. Po měsíci byly výsledky téměř nepřehlédnutelné. Michal to sváděl na čokoládu, se kterou se dělil a tvrdil, že to koňům svědčí. Nejenže se o ně chlapci

starali, ale také s nimi jezdili na vyjížděky. Po jízdě se navzájem hodnotili směšnými poznámkami.

Značnou pozornost upoutalo přijíždějící BMW s přívěsným vozíkem na koně. Na boku přívěsu svítilo logo s obrázkem pádicího koně a nápisem „Horse Buddy“. Anton přivezl další dva koně. Darek mu je pomohl vyvést z vozíku. Chtěl otci dokázat, že se na něj může spolehnout. Připadalo mu, že se s koňmi nesblížil tak jako on, Michal, Ema nebo pan Havlík. Držel si od nich odstup. Nikdy se s nimi nemazlil, ani do koňského sedla ho to nelákalo, ale na druhou stranu byl pečlivý a všímal si jejich zdravotního stavu. Byly to všímavé připomínky, a však nevykazovaly, jestli je má opravdu rád. Tvrdil, že jsou jen užitková zvířata jako například kozy nebo slepice.

Prvně vyvedli Tatku Šmoulu. Dostal nápadité jméno, které vypovídalo o jeho rezavé hřívě. Vozil děti na dětských táborech, ale rád chňapal, a tak se ho zbavili. Za to pětiletá klisna Kirké na Darka udělala dojem. Běhala parkury, ale potom jí pošlapali zadní nohy a závodění pro ni skončilo. Chlapec přemýšlel, jestli by na tak vytrénovanou kobylu jeho jezdecké zkušenosti stačily. Po práci dostal od Antona jezdecké holiny. Ihned si je zkusil a byl nesmírně šťastný. Připadal si jako pravý jezdec.

Koně, stejně jako lidé, se potýkají s nemocemi a vyvádějí neplechty. Hřebci Krokantovi se v průběhu jara rozbolavělo zdeformované kopyto a přestal jíst. Přijel zvěrolékař a usoudil, že se pravděpodobně jedná o zhoubný nádor, a proto musel na operaci. Další strach panoval o Kirké. Darek se rozhodl, že se na ní projede bez dozoru otce, Antona nebo pana Havlíka, protože chtěl udělat dojem na Hanku. Sebevědomě vyjeli z ohrady a kráčeli po vyšlapané cestě. Když v tom vyběhl zajíc. Kirké se lekla, přešla do cvalu a neustále zrychlovala. Darek se ji snažil zastavit, ale bez úspěchu. Najednou ztratil rovnováhu, spadl do brambořiště a kobyla utekla k lesu. Došlo na slova pana Havlíka, který říkal, že se může při jízdě spláshit a vezme nohy na ramena. Darek neustále přemýšlel, kde by mohla být a měl zlé předtuchy. Představoval si, jak ji srazil kamión a jak ji už živou nikdy neuvidí. Veškerou vinu přisuzoval sobě. Kdyby s ní nevyjel na louku a poslechl pana Havlíka, mohla by spokojeně spásat trávu s ostatními. Čekání na otce a pana Mihulu, kteří ji šli v noci hledat, bylo zdlouhavé. Znenadání začalo oknem prosvítat světlo a byl slyšet hluk motorky. Před dveřmi stál pan Mihule se zprávou, že Kirké je

naživu. Našli ji v potoce pod pilou. Darkovi spadl kámen ze srdce. Trvalo mu dlouho, než si uvědomil, že není za její smrt zodpovědný.

Díky společnému úsilí v pečování o koně se prohloubil vztah mezi Darkem a otcem. Všechno se zdálo být zalité sluncem až do té doby, než Darek zjistil pravý otcův záměr v podnikání. Neměl v úmysl koně prodat na aukci, ale řezníkům přímo pod ruku. Dozvěděl se to na týdenním fotbalovém tréninku během rvačky s Hugem. Urazil se a považoval to za lež. S plným nadšením popisoval, jak dokázali z kostliveců vykrmit zdatné koně. Hugo se ho snažil přesvědčit, že doma najde jenom prázdnou ohradu: „Doma tě čeká prázdná ohrada, magore!“ (Procházková, 2011, s. 189). Při každém společném rozhovoru byli k sobě vulgární. I když Darek Hugovým průpovídkám nevěřil, jeho slova mu pořád ležela v žaludku. Před obědem vyhledal kamaráda Šimona, aby si od něj půjčil notebook. Sedl si do kouta v kuchyni a brouzдал po internetu. Když v tom rozklikl odkaz a na monitoru se mu objevily fotografie. Zobrazovaly vůz, z něhož viselo koňské tělo. Všiml si, že na nákladním autě je nápis „Horse Buddy“, který moc dobře znal. Myslel si, že už nic horšího nespátří, ale na Youtube našel video pojednávající o transportu koní do Itálie až po porážku. Darka to velmi zasáhlo, jako by ztratil svoji vlastní identitu. Okamžitě se rozhodl opustit soustředění a tajně se vydal domů zjistit pravdu. Zažíval cestu plnou dobrodružství a překážek. Jelikož neměl dostatek peněz, musel jít značnou část trasy pěšky. Neustále se snažil přesvědčovat sám sebe, že je doma všechno v pořádku. Darkova starost o koně přispěla k jeho přeměně z dítěte na dospělého člověka.

Po náročných dnech peší chůze se dostal na louku Ostrou. Byla prázdná. Snažil se zachovat klid. Přesvědčoval se, že se stádo pase na Zaječí. Doběhl tam a rozhlédl se. Louka byla zarostlá trávou a v ohradníku nebyl elektrický proud. Uznal, že měl Hugo pravdu, koně zmizeli. Stál uprostřed prázdné ohrady a neměl odvalu fantazírovat, co se s koňmi stalo a kde teď právě jsou. Po návratu domů se nejprve potkal s panem Havlíkem. Ten potvrdil fakt, že koně někdo v noci odvezl. Neříkalo se mu to snadno. Ztrátu koní také považoval za smutnou událost. Na Darka dopadla vlna vlastního obviňování. Kdyby neodjel na tréninkový týden, mohl by pohromě zabránit. V zápalu vzteku prohlásil, že už nikdy v životě nebude hrát fotbal a nikdy nenasedne na koňský hřbet. Bojoval s výčitkami svědomí. Uvědomil si, že mu otec dával hodně signálů a že mohl na jeho a Antonovu levárnu přijít dřív, než byla uskutečněna. Pan Havlík byl z Darkova výlevu zuřivosti vyděšený. Snažil se zmírnit jeho rozhorčenost, ale neúspěšně: „Čas

všechno zahojí, věř mi,‘ pokračoval pan Havlík za jeho zády konejšivým hlasem a Darek měl sto chutí okřiknout ho, aby konečně zmlknul.“ (Procházková, 2011, s. 219). Nečekané udivení nastalo ve chvíli, kdy bylo čtenářům odhaleno, že se ve stáji schovává kobyla. Když Darek po návratu domů poprvé uslyšel zarehtání, říkal si, že trpí halucinacemi. Později zvuk ržání uslyšel znovu. Rozběhl se ke stodole, co mu síly stačily a uviděl Velšanku, která ho přivítala radostným frkáním. Teprve až se dotkl její „skoroúplněbílé srsti“, uvěřil, že je opravdová. V Darkově srdci převládla neskutečná radost a neobešlo se to bez slz štěstí.

V žilách chlapce proudila zlost na Antona a otce. Otcovi se vyhýbal, pouze se navzájem šmírovali přes okno v podkroví. V zápalu boje se svojí nenávistí k otci a rozhořčeností ze zraedy spálil fotbalové kopačky a holínky od Antona. Při zapalování hromádky bot si vzpomněl na ušmudlaný provázek s uzly, kterého se chtěl také zbavit. Když se rozpadl v prach, ucítil úlevu a osvobození. Pro zesílení účinku dodal dovětek: „,Fuck you, you fucking fuck!“ (Procházková, 2011, s. 222). Princip provázku v jeho životě přestával fungovat, a proto se rozhodl, že si bude vytvářet vlastní zákony. Otec to se svým synem nevzdal. Snažil se mu vysvětlit, proč se zapletl do tak nelidského kšeftu. I přes to všechno udělal pěkné gesto a zachránil alespoň Velšanku, i když to nebylo zadarmo. Zapřísáhl se, že s Antonem ukončil smlouvu. Když Darek uslyšel otcův úzkostlivý hlas s těmito slovy, musel reagovat hlasem. Následně ho otec poprosil, aby se Ema nedozvěděla, kam doopravdy koně odjeli.

Ke konci vyprávění se Ema vyptávala, kde jsou koně a co tam dělají. Darek si musel vymýšlet výmluvy a neustále je dokola opakovat. Představoval si, jaké by to bylo, kdyby byli na živu a jakých výsledků by dosahovali. Vypravování Emu dělalo šťastnou a při jízdě na Velšance měla o to větší úsměv na tváři.

4.4 Darkova láska k Hance

Darkovo dospívání a zmužnění jeho těla bylo spojeno s vyšším zájmem o dívky. Zaujala ho Michalova starší sestra Hanka Bulisová. Upoutaly ho její tmavé až do černa zbarvené oči. Ráda chodila na pastvinu a pomáhala Darkovi s péčí o koně. Navštěvovala bruntálské gymnázium. Z retrospektivních pasáží zjistíme, že se seznámili u Bulisů v obývacím pokoji u vánočního stromu. Před každým setkáním si Darek nahodil vlasy do čela a nastavil znuděný výraz, protože se tak cítil starší. Když ho Hanka poprvé objala jako poděkování za sestavení

elektrického obvodu, nevnímal nic jiného než její ruce. Konečně se mu splnil sen, který si už delší dobu promítal v hlavě před spaním. Následně si vyčítal, že promarnil šanci dát jí pusu. Poté, co Hance ukázal podkroví domu, znervózněl. Připadalo mu, že odhaloval část svého soukromí. Zato svůj pokoj jí ukázal rád, protože si ho sám zařizoval. Měl dojem, že vyjadřuje lépe jeho osobnost, než kdyby o sobě něco vyprávěl.

Tak jako každý teenageri i Darek s Hankou využívali sociální sítě, zejména Facebook. Hanka tvrdila, že je to komunikační kanál a bez něj jako by člověk neexistoval. Přihlásila se k účtu. Na monitoru se zobrazila dívka. Půlku hlavy měla bílou a půlku černou. Po dokončení Hančiny přednášky o jejím profilu si Darek připadal bezradný. Usoudil, že není dostatečně zajímavý na to, aby mohl zapůsobit, ale digitální Hanka se mu zalíbila. Mohl jí klást takové otázky, které by živé Hance nedokázal říct, například co říká na jeho obrovský pupínek na bradě.

Facebook se Darkovi zamlouval, protože zjistil, že si s Hankou může častěji povídat. Jednou večer si všiml, že od ní dostal novou zprávu, ve které stálo, že ji mrzí, co se stalo panu Lyskovi a že se sejdou v deset hodin u Beethovenova pomníku. Hodiny ukazovaly 21:56. Když si něco umanula, udělala to ihned bez kladení otázek, občas na poslední chvíli. Bylo to jejich první rande. Sedli si na pomník a od sebe je oddělovala malá mezera. Darek v Hančině přítomnosti rudnul a styděl se navázat oční kontakt. Byl v rozpacích. Při každém jejím pohybu ucítil příjemnou vůni připomínající pomeranče. To ho přimělo snít o romantické schůzce na pláži u Středozemního moře. Ze zprávy se dozvídáme, že záminkou k setkání byla nezaměstnanost Darkova otce. Můžeme ale konstatovat, že opravdový důvod ke schůzce byla touha vidět toho druhého. Hanka dostala nápad, že by se mohla přimluvit u svého otce, jestli by se ve firmě Opavia na výrobu cukrovinek, kde pracoval, nenašla práce. Darek se ohrazoval, že jeho otec není žádný cukrář. Nabídka ho zneklidnila, protože si nepřál, aby holka, které se mu líbí, zajišťovala zaměstnání pro jeho člena rodiny. Nechtěl, aby ho litovala. Začal se chovat nevhodně a vyjadřoval se vulgárními výrazy, což Hanku zaskočilo. Její štědrost nebyla činěna ze soucitu, ale z přátelské výpomoci. Při rozhovoru, ve kterém Darkovi vysvětlovala, že jí také pomáhal se sestavením elektrického obvodu, nastal zlomový okamžik. Darek se odvážil a dal Hance pusu. To byla jeho odpověď na otázku, proč neodmítl její prosbu. První polibek s sebou přinesl pochybnosti o správném provedení. Hlavní hrdina prožívá momenty zamilovanosti a první intimní sblížení s dívkou. Při druhém políbením nabral sebevědomí a objal ji. Uklidnil se,

když ucítil její ruce kolem pasu. Spojení „I want you around“ vyjadřovalo jejich lásku a mezera mezi nimi zmizela.

Zanedlouho se dostavila Darkova žárlivost na kluka Romana vlastníci motorku, protože zjistil, že chodí za Hankou, když byl na návštěvě u Michala. Vyvolalo to v něm paniku. Nevyhnul se obavám, že mu ji frajírek v kožené bundě přebere. Uvědomil si, že si spolu nevyjasnili jejich vztah. Třeba pro ni líbání a objímání nic neznamenal. Přece se může setkávat, s kým bude chtít. Před jejím odjezdem do Prahy si navzájem položili otázku, jestli si budou chybět. Oba se vyhnuli jednoznačné odpovědi, ale Darkovi chyběla více než předpokládal. Nikdy se Michalovi se svými pocity k jeho sestře nepodělil.

K vyjasnění nedorozumění došlo, když Hanka přišla do stáje, kde Darek promlouval Krokantovi do duše. Prohodili spolu několik slov o hřebcových bolavých kopytech, ale Darek se nedokázal vyjadřovat přirozeně. Ačkoliv se to zdálo nemožné, hledal způsob, jakým by ji mohl urazit. Povedlo se mu to na tolik, že dostal facku. Věta „,Fakt frajer. Vůbec se nedivím, že tě utočil.““ (Procházková, 2011, s. 121) Hanku rozčílila. Bránila se proti jeho průpovídkám, poznala, že žárlil na Romana a odešla na druhou stranu stodoly. Darek vedl vnitřní monolog s Krokantem, protože potřeboval radu, z níž vyplynulo, že se má za Hankou vrátit a omluvit se jí. Přisedl si za ní na otýpku slámy a proplety si prsty s jejími. Vyjasnili si neshody soustředěné kolem milných domněnek. Napětí se mezi nimi uvolnilo. Hanka si chtěla dát schůzku s Darkem, jenže ten měl plné ruce práce a neodpovídal jí na zprávy. V tom se objevil neodbytný Roman a jediný způsob, jak ho rychle vyprovodit z domu, byl ten, že si k němu přisedla na motorku.

S prvním zamilováním souvisí tělesné sblížování a nahota. Když se Darek s Hankou líbal po páté, byl si skoro jistý, že to něco znamená. Prožíval každý něžný polibek. Snažil se mít otevřené oči, aby si jej uchoval v paměti na delší dobu. Přitom si všímal spoustu detailů. Vnímal její tělo a pomerančovou vůni. Odvážil se posunout ruku od jejího pasu výš, ale hned ji vrátil zpět. Zalekl se, protože zjistil, že neměla podprsenku. Hanka mu své tělo odhalila. Bylo hezčí, než si představoval. Uviděl Hančino břicho a něco se na něm blýskalo. Pochlubila se, že si v Praze nechala udělat piercing, a když se otočila, pod lopatkou vykoukla kérka boha Anubise. Cítil neskutečnou radost, že mu Hanka odhalila svá tajemství na těle, a ne Slimákovi s motorkou.

Když byl Darek na fotbalovém soustředění, přišel mu od Hanky pohled z Emirátů. Na okraji pohlednice stála otázka v anglickém znění „,Do you miss me?““ (Procházková, 2011 s.

175) Darkova odezva byla též v anglickém jazyce. K vyjadřování lásky mezi sebou používali angličtinu, protože jakákoliv mateřština, v našem případě čeština, nebyla na důvěrnosti vhodná.

4.5 Jazykové prostředky

Iva Procházková příběh napsala velmi čtivým a hravým jazykem přibližující se mluvě dospívajících. Tím dokazuje svoji schopnost přizpůsobit se dnešní mladistvé společnosti. V promluvách mezi zamilovaným Darkem a Hankou se vyskytují anglicismy sloužící k předávání láskyplných informací, a navíc jsou zvýrazněné tučně pro jejich vysokou hodnotu. O prázdninách si navzájem dopisovali, jak moc si chyběli: „I not only miss you“ (Procházková, 2011, s. 175), „I can't be with you, my ... love“ (Procházková, 2011, s. 176) odpověděl Darek na Hančinu otázku „Do you miss me?“ (Procházková, 2011, s. 175). Anglické výrazy se také objevily v rozhovoru Darka a Michala při hraní her na počítači: „Když se dostaneš k bráně, aktivuj shiftem větrnou obranu, to je full health.“ (Procházková, 2011, s. 65).

Jazyk je ozvláštněn i polskými výrazy: „niebawem, nie wiecej, dobrze“ (Procházková, 2011, s. 20), které se po vyslovení podobají českému jazyku, tudíž to mladšímu čtenáři nebrání v porozumění.

V textu můžeme nalézt výrazy označující platformy, u nichž se očekává, že je každý teenager zná a používá, jsou to Youtube, Google a Facebook. Věta „Hledala jsem tě na Facebooku, řekla Hanka, „ale nejsi tam.““ (Procházková, 2011, s. 43) vystihuje domněnku, že každý náctiletý vlastní účet na sociální síti.

Pro zesílení nenávisti ve rvačkách Darka s Hugem přispívají vulgární výrazy. Ve čtenářích vyvolávají pocit, že nejde pouze o pošťuchování, ale o pomstu. Je to značně viditelné v těchto výpovědích: „Zmiz, vole! Dej si padáka!“ (Procházková, 2011, s. 8), „Šmejde!“, „Sráči!“, „Nakopu ti prdel!“, „Moc ti to kecá!“ (Procházková, 2011, s. 58). Vulgarismy také najdeme v Darkových odpovědích, když je podrážděný a našťvaný: „Vy jste toho říkal! Kila sraček! ...“ (Procházková, 2011, s. 214)

4.6 Prostředí

Děj se odehrává v okolí Bruntálu na česko-polských hranicích. Kniha neobsahuje velké popisné pasáže prostředí, takže si čtenář může svojí fantazií prostory domyslet.

Rodina Lyskových žila ve starším rodinném domě. Z půdy se starými trámy otec zhotovil ložnici, Darkův a Emin pokoj. Z okna Darkova pokoje bylo vidět rozpadající se Družstvo se špatně již čitelným nápisem JZD POKROK na dveřích kravína. Otec vlastnil truhlářskou dílnu, ve které s Darkem vyráběli různé dřevěné předměty. Sice mezi nimi panovalo ticho, ale jejich společná práce je sblížovala. Dveře obývacího pokoje byly poprvé otevřeny od matčina odjezdu do nemocnice, když otec s Antonem diskutovali o podnikání. Přes židli visel matčin svetr s vyhrnutými rukávy.

Dozvídáme se také o interiéru Hančina pokoje, který byl moderní jako celý dům rodiny Bulisových. Darek ho čtenářům přiblížil, když nesnesl pomyslení, že místo něj seděl na posteli s polštáři a s patchworkovým přehozem Slimák. Pokoj měl žlutý strop a tyrkysový koberec a na zdi visela fotokoláž.

Vyskytují se zde popisné pasáže přírody s kopci. Během čtení jsme se ocitli na loukách, na kterých kvetly rostliny všeho druhu. Po odvozu koní na jatka, ztratily svoje kouzlo. Zůstaly tam pouze otisky kopit ve hlíně a vyšlapané cestičky. Louky, lesy a rybníky Darka doprovázely při jeho cestě domů z fotbalového soustředění za poznáním pravdy.

V knihách Ivy Procházkové hraje důležitou roli motiv cesty především v podobě železničních tratí. „Železniční stanice se stává přestupem k další cestě, je místem zauzlení, odkud je možno jít (jet) tam (ve významu neznámo, ale i domů) anebo zpátky (ve významu domů, ale i do neznáma).“ (Urbanová, 1999, s. 107) Tato stopa přetrvává i v díle *Uzly a pomeranče*. Vlak měl Darka s Emou odvést do Opavy za sociálními pracovníci a dopravit Darka na konečnou stanici při jeho výpravě za pravdou o prodeji koní.

5 Komparace dvou vydání románu *Uzly a pomeranče* z roku 2011 a z roku 2019

Na první pohled si můžeme všimnout, že se knihy neliší pouze rokem vydání, ale také velikostí a grafickou úpravou desky. Filmové zpracování románu se stalo popudem ke druhému vydání v roce 2019 nakladatelstvím Euromedia Group. Kniha neobsahuje ilustrace, zato je ozvláštěna fotografiemi z filmových scén zobrazující tváře postav a prostředí, ve kterém se děj odehrává. Zároveň zachycují určité situace, např. jak Hanka dává Darkovi pusku na tvář, nebo jak Marta promlouvá Darkovi do duše. Na snímcích se nejčastěji vyskytuje ústřední postava Darka a můžeme jej považovat za upoutávku ke shlédnutí stejnojmenného filmu.

Když nahlédneme do obou knih, povšimneme si rozdílů v číslování stran a jejich umístění. V první publikaci jsou čísla stránek umístěné pod čarou. Aktuální číslo stránky je vytištěno tučně v obdélníku uprostřed dalších dvou obdélníků zleva i zprava. Ty obsahují čísla předcházejících a následujících stran. Autorka pro ozvláštění doplnila levou stranu anglickým slovem PREV s šipkou doleva a pravou stranu též anglicismem NEXT s šipkou doprava. Začíná se číslovat od páté strany. V druhé publikaci se čísla stránek nacházejí v pravém dolním rohu, jsou tučně zvýrazněny a první stránka textu má číslo tři.

Písmo se v knihách od sebe liší fontem a velikostí. Všechny úseky, slova a věty, které jsou označeny tučně nebo kurzívou jsou v obou verzích stejné. Při srovnávání nalezneme nejen odlišnosti, ale i společné znaky, do nichž můžeme zařadit oddělení kapitol třemi tečkami a název titulu. Nesmíme však zapomenout upozornit na to, že kniha z roku 2019 má v názvu i podtitul „jen jedna láska je ta pravá“.

5.1 Grafická úprava obalů knih

Největším rozdílem mezi knihami je jejich grafické provedení. Svazek prvního vydání má pevný hnědý obal. Na přední straně je v obdélníku se zdobnými hnědými okraji s černým pozadím uveden titul, autorka díla, ilustrátor a nakladatelství. Titul může upoutat pozornost svým výtvarným zpracováním. Jeho jednotlivá písmena jsou poskládaná z malých klacíků obmotaných provázky ve spojích a pouze písmeno P je podbarveno oranžovou barvou. Čtenář si

tyto symboly může spojit s životními křižovatkami hlavního hrdiny. Na hřbetu knihy se nachází název *Uzly a pomeranče* v oranžovém obdélníku, jméno autorky, Iva Procházková, v modrém obdélníku a ve spodu hřbetu znak nakladatelství. Na zadní straně je vytištěn úryvek z první strany textu a odstavec vystihující hlavní myšlenku příběhu. V dolní části je vytištěn ISBN, symbol koně a opět znak nakladatelství.

Grafickou podobu obalu druhého vydání ovlivnilo filmové zpracování. Dominantou na přední straně je podobizna hlavního hrdiny Darka s jeho milou Hankou v objetí. Pod obrázkem můžeme spatřit bílý název knihy s hnědým podtitulem v podobě verzálek. Plynule přecházíme ke stínu jezdce s koněm ve cvalu uprostřed louky s květinami, kterého můžeme vidět i na zadní straně. V pravém horním rohu je jméno autorky v hnědé barvě a v pravém dolním rohu je název nakladatelství. Údaje na hřbetu jsou stejné jako na hřbetu knihy z roku 2011, tj. název, knihy, jméno autorky a znak nakladatelství. Na zadní části obalu je též vyjádřená hlavní myšlenka, ale je opsaná jinými slovy. Dále se zde objevují jména těch, kteří se spolupodíleli na vzniku filmového zpracování.

6 Interpretace filmového zpracování stejnojmenné knihy *Uzly a pomeranče*

Kniha *Uzly a pomeranče* získala ohlas u čtenářů i kritiků, a proto zaujala filmový průmysl. Snímek začal natáčet v roce 2018 režisér Ivan Pokorný, manžel Ivy Procházkové. Premiéra proběhla 11. 7. 2019. Jedná se o žánr psychologický, rodinný a milostný, což vykazuje o základních rysech vycházejících z příběhu. Délka jeho trvání je 96 min. (filmovýpřehled.cz)

6.1 Herecké obsazení

Hlavní postavu Darka si zahráli dva herci. Tomáš Dalecký, který vystihl chování a jednání třináctiletého chlapce z knižní předlohy a Tobiáš Pěkný, představitel pětiletého Darka.

Darkova otce ztvárnil Stanislav Majer, urostlý muž s velkými rameny. Na první pohled se může zdát přísný, ale jeho oči vypovídají o dobrém srdci.

Darkovu matku si zahrála slovenská herečka Eva Sakalová. Žena s jemným hláskem prokazující dobrosrdečnost. Divákům, po shlédnutí filmu, plně dojde, proč její ztráta zasáhla všechny ostatní.

V roli Emi Lyskové si nedokážu představit nikoho jiného než dětskou herečku Hanu Bartoňovou. I přes její postižení dokázala podat excelentní herecký výkon.

Leoš noha obsadil roli pana Havlíka. Z jeho obnošenějšího oděvu poznáme, že hospodařil a vlastnil koně do té doby, než přišel o nohu.

Postavu Hany Bulisové (Hannu) zastupovala německá herečka Emilie Neumeister, tudíž je její hlas nadabován herečkou a hudebnicí Jenovéfou Bokovou.

Ve filmu také vystupovala známá herečka a zpěvačka Ewa Farna. Ztvárňovala postavu poštovní úřednice Marty.

Dále hrají: Steffen Groth – německý podnikatel Uli, Anton Petzold – školák Jonas a Darkův spolužák, Jakub Čech – kamarád Hugo, Petra Bučková – sociální pracovnice Kočí, Michal Sikora – Roman (Slimák) a další.

7 Komparace románu *Uzly a pomeranče* s jeho filmovou adaptací

V této závěrečné části se budeme věnovat srovnání knihy *Uzly a pomeranče* s filmovým zpracováním pod vedením režiséra Ivana Pokorného. Konkrétně se zaměříme na komparaci postav, na hlavní úseky děje a prostředí. Film zůstal věrný knižní předloze a líčí totožné téma, tj. Darkovo dospívání v obtížných životních situacích. Při tvoření filmové adaptace muselo dojít k vynechání některých událostí z důvodu obsáhlosti, omezení prostoru a časového rozmezí.

7.1 Postavy

V této podkapitole se seznámíme s filmovými charakteristickými rysy postav. Popíšeme si, jaké změny nastaly v jejich chování, charakteru a ve vzhledu oproti knižní předloze. Nejprve se zaměříme na hlavní postavy a následně přejdeme k postavám vedlejších. Ve filmu došlo k přejmenování některých knižních postav. Podnikatel Anton se jmenoval Uli a pocházel z Německa. Darkův kamarád Michal byl osloven jako Jonas. Abychom předešli případným zmatkům, budeme používat jména z knihy.

Postavy pošťačky Marty, Huga, Michala a Antona neprošly vzhledovou ani povahovou přeměnou. Do filmu byly navíc přidány postavy žáků ažaček, ale pouze za účelem dokreslení částí ve školním prostředí.

Hlavní postavy

Darek Lysko

Filmová postava hlavního hrdiny Darka, kolem kterého se točil celý děj příběhu, neprošla výraznou proměnou. Režisér chlapci ponechal charakter z knižní předlohy. Byl statečný a odvážný. Staral se o sestru Emu. Našel útěchu v péči o koně a zažíval první pocity lásky.

Kontrast shledáme spíše ve vzhledu než v povahových rysech. V knize se Darek styděl za své hranaté vysoké čelo a při každém setkání s Hanou si vlasy přehodil přes čelo. Režisér při výběru herce pro chlapcovu postavu nebral v potaz jeho vnější charakteristiku z předlohy.

Dalším rozdílem je chlapcovo prožívání při intimním sblížení s Hanou. V knižní předloze se Darek ostýchal a styděl se dát dívce pusku na pusku. Zatímco ve filmu sice prožíval slastné pocity při polibku, ale líbání se stalo součástí každého společného setkání.

Ema Lysková

Emino lehké mentální postižení bylo ve filmu konkretizováno. Trpěla Downovým syndromem, o čemž vypovídal její obličej s typickými rysy tohoto onemocnění.

Zatímco v knize dostala větší příležitost projevit svoji osobnost, zejména ve chvílích, kdy se upnula na nějaký předmět nebo zvíře, nechtěla odejít z místa a vztekala se, ve filmu tomu bylo naopak. Její role nabyla důležitosti ve scénách, které posouvaly děj. Když jí a Darkovi ujel vlak do Liberce, byla to právě ona, kdo bez váhání utíkal za Martou na poštu poprosit ji, aby je zavezla do Centra rodinné péče.

Eminy schopnosti a motorický vývoj ve filmu nevystihovaly čtenářovy představy. Mluvila srozumitelnou řečí s občasným natahováním hlásek ve slovech. Dokázala nakreslit krásný obrázek čarodějnice i jednoduché tělo koně, kterého jí otec slíbil. Netloukla se pěstí do čela, když si na něco nemohla vzpomenout. Bez pláče odešla od bílé kočičky a ani si ji neodnesla domů.

Darkova matka

Se zesnulou matkou se seznamujeme z Darkových vzpomínek. Do snímku byly zakomponovány retrospektivní úseky, ve kterých si vybavoval, jak si s ní povídal, když byla těhotná s mladší sestřičkou a jak mu pověděla o provázku s uzly (ve filmu v této scéně byl i Darkův otec). Až po shlédnutí filmu jsme se dozvěděli, že se jmenovala Andulka. Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, ztvárnila ji slovenská herečka Eva Sakalová. Žena hubené postavy s jemným hláskem a s úsměvem na tvářích. Bravurně se dokázala vžít do patřičné role.

Darkův otec

Musíme si připomenout, že v knižní předloze se Darkův otec jmenoval Oto a ve filmu byl přejmenován na Standu. Usuzujeme, že ke změně došlo kvůli křestnímu jménu herce, Stanislava Majera, který postavu zastupoval.

U postavy otce najdeme rozpor v povahových vlastnostech. Knižní Oto se nesnažil o rozvoj Eminých schopností a dovedností, zanedbával výchovu dětí a často byl vykreslován za opilce. Ve filmu byl trpělivý a starostlivý. Dokázal s Emou sedět u jednoho stolu a pochválit ji za namalovaný obrázek. Darkovi věnoval nový telefon za vysvědčení, i přes rodinný finanční

nedostatek, a zdůraznil, aby ho neutopil nebo nerozbil při šarvátkách. Ovšem jeho nezodpovědnost ve spolupráci s Centrem rodinné péče se nezapřela. Dokonce se před paní Kočí schovával, když za ním se sluhou osobně přijela. Výzvu k návštěvě nechtěl řešit a útočně vyřknul, ať se stará každý sám o sebe.

Hana Bulisová

Hana představuje „pomerančovou“ dívku, do které se Darek zamiloval. Jediná odlišnost, která panuje mezi filmem a knihou je Hančin původ. V podání Pokorného pocházela z Německa z města Lipsko a přestěhovala se do Čech před třemi lety, proto se v jejích promluvách objevoval německý přízvuk a její jméno se vyslovovalo se dvěma n.

Vedlejší postavy

Pan Havlík

Filmová postava pana Havlíka je totožná s knižní předlohou až na jednu výjimku týkající se spíše jeho obydlí. Iva Procházková lokalizovala Havlíkův dům do kopcového prostředí, ale ve filmovém zpracování je postaven vedle stavení Lyskových. Jeden z mnoha záběrů zachycuje pana Havlíka u ohrady. To prokazuje jeho lásku ke koním, které kdysi dávno choval.

Paní Kočí

Postava paní Kočí prošla největší změnou. V knižním podání působila sympaticky a dobrotivě. Byla to žena v červeném kostýmku s blondatými vlasy. Chválila Darka, jak dobře se o sestru stará. S klidným hlasem se mu snažila vysvětlit, že otec nereaguje na výzvy a že dává přednost hospodě před rodičovskou zodpovědností, a to nemá blahodárný vliv na Emin rozvoj. Na Darkovy rozpačité připomínky reagovala s citem, aby ho nepřivedla do rozpaků. Pro celou situaci měla porozumění.

Ve filmu sociální úřednici docházela trpělivost, když jí Darek odporoval a byl proti tomu, že by Emu umístili do nějakého pečovatelského zařízení nebo do náhradní rodiny. Důrazným hlasem a s přísným výrazem v obličeji mu sdělila, že jestli otec ani tentokrát nedodrží termín návštěvy, budou nuceni provést další kroky. Na sobě měla modrou sukni s tyrkysovou blůzou a vlasy byly obarvené na hnědo.

Roman (Slimák)

Postava Romana se ve filmu objevuje častěji než v knize. Impuls, který vedl k výběru vietnamského herce pro ztvárnění Slimáka není znám. S žákem gymnázia se seznamujeme už na začátku promítání, kdy se ve vlaku chlubil Haně, že má řidičák na motorku a neodbytně trval na společné projížďce. Mermomocí chtěl na dívku zapůsobit, a proto dle jejího přání přestříkal stroj na hráškově zelenou. Dojeli na louku, kde se ji pokusil políbit, ale dočkal se pouze odmítnutí. Tyto scény jsou domyšlené a nejsou převzaty z psané podoby.

7.2 Prostředí

„Děj se původně odehrával na česko-polských hranicích, ale vzhledem ke koprodukcí s Německem byl přesunut na česko-německo-polské pohraničí.“ (filmovýpřehled.cz). Natáčení probíhalo kolem Lužických hor, kam byl děj knihy přemístěn. Nacházíme se, stejně jako v knize, v imaginární vesnici Posek se železniční stanicí.

V knize se neobjevují dlouhé detailní popisy prostředí. Jedinou výjimkou je bohaté líčení krajiny. Z tohoto důvodu film dostal volnější ruku při ztvárnění prostorů.

Režisér dokázal skvěle vytvořit atmosféru krajiny, která se prolíná celým příběhem. Záběry na stromy, lesy, kopce a na pastvinu s koňmi přinášejí pochopení pro jejich podstatu v ději a propojení s Darkovým dospíváním.

Iva Procházková pojmenovala dvě louky Ostrou a Zaječí, které lokalizovala nad vesnicí. Od Darkova domu to byl pořádný kus štreky. Ivan Pokorný zvolil pouze jednu louku beze jména a situoval ji hned vedle stavení rodiny Lyskových.

Další kontrast mezi knihou a filmem můžeme nalézt na nápisu budovy družstva. V knižním podání je umístěn na vratech kravína, zatímco ve filmu se nachází na střeše a je vytvořený z kovových písmen.

7.3 Obsah

Filmové zpracování se s knihou rozchází už v prvních minutách. Po školním zvonění utíkal Hugo před Darkem. Po divoké honičce na kolech proběhla bitka na hřbitově. Darek se mstil za Emin ustřížený pramen vlasů. V další scéně vidíme, jak si děti ve vlaku ze záznamníku pouštěly Hugovo kašláním ze zápasení. Není jasné, jak ke zvukovému záznamu přišly. Když se Hanka chystala vystoupit z vlaku, zdržel ji Slimák, aby se mohl pochlubit novým řidičským průkazem na motorku. Tyto části jsou ve filmu oproti knize navíc kromě bitky na hřbitově.

Hlavní změnou ve filmu je Darkova cesta domů z Německa z fotbalového soustředění. Cesta je u Procházkové zastoupena v podobě dráhy, trasy, silnice nebo pěšinky. Z knihy *Uzly a pomeranče* se dozvíme o konkrétních místech, kde Darek přestupoval a o dopravních prostředcích, kterými se přemísťoval. Nejprve jel autobusem z náměstí ve Vidnavě do Krnova, kde nastoupil do vlaku. Byl donucen vystoupit na zastávce Velká nad Opavou, jelikož neměl dostatek peněz na koupení jízdenky. Odtud se vydal pěší chůzí po turistickém značení. Šel po silnici nebo po louce ve dne i v noci. Ve filmové podobě se vlakem vracel do Čech, z něhož musel odejít a pokračovat dál pěšky. Po cestě přespal u větrné elektrárny, odpočinul si u balíku slámy a dorazil domů. Režisér celou část zkrátil. Příčinou toho mohla být záměna lokalizace fotbalového soustředění z České republiky do Německa.

Po návratu domů se knižní Darek po krutém zjištění o koních schovával v pokoji. Ze záchvatu vzteku spálil fotbalové kopačky, holínky od Antona a provázek s uzly na dvorku. Otce ignoroval, protože ho ovládl hněv. Oproti tomu ve filmu byl divák vtažen rovnou do scény, kde Darek spaloval pouze kopačky a provázek s uzly před JZD Pokrok. Otec ho zahlédl na střeše. Až za tmy si vyjasnili okolnosti kolem prodeje koní a poté vedle sebe usedli na střeše družstva.

Střecha družstva se také stala místem, kde se scházel Darek s Hankou. Filmová láska vzplanula mezi dvěma dospívajícími. V knižním provedení byl Darek velice ostýchavý, kdežto ve filmové verzi se choval uvolněněji. Scény zachycující jejich líbání, při kterých byli vyrušováni Michalem nebo Emou, nejsou inspirovány textem Procházkové. K vyjadřování mimořádných citů anglickými výrazy, jak tomu bylo v knize, nedocházelo, ale když Darek ve filmu odhalil záhadu Hančiny pomerančové vůně, vyslovil slovo „cool“.

Obě díla končí báchorkou o vousu. Do filmu je navíc přidána scéna u lesní tůňky završena políbením Darka a Hanky. Následně vypadl pomeranč z tašky a plul po proudu do neznáma. Můžeme konstatovat, že zařazení pomeranče na závěr klade důraz na jeho významné postavení jakožto identifikačního znaku „pomerančové dívky“ Hanky.

Závěr

Bakalářská práce si ve svém úvodu vytyčila za hlavní cíl porovnat román *Uzly a pomeranče* s jeho stejnojmennou filmovou adaptací.

Po terminologickém vymezení jsme se věnovali interpretaci knižní předlohy pro lepší pochopení děje a psychiky charakteru postav. V této části jsme si shrnuli hlavní myšlenky a témata, které jsou v knize představeny. Spisovatelka Iva Procházková ve svých dílech reaguje na dnešní problémy společnosti. V románu *Uzly a pomeranče* poukazuje na nezaměstnanost, neúplnou rodinu, na příchod nového partnera či nové partnerky do zaběhlé rodinné domácnosti, na postavení handicapovaného dítěte v rodině a na životní proměny dospívajícího hrdiny.

Při srovnávání předlohy s filmovým zpracováním jsme zjistili, že mnohdy dochází k vypuštění některých momentů, protože film je omezen z časových důvodů. Tyto úpravy mohou způsobit záměnu původní myšlenky autora a vést k neuspokojivému závěru. Kniha a film představují dvě různé formy vyprávění příběhu. Kniha může poskytnout detailnější popis postav, prostředí, událostí a umožňuje prožít čtenářský zážitek, zatímco film se zaměřuje na vizuální aspekty a záběry.

Výsledek filmové verze příběhu, jakožto adaptace knižní předlohy, závisí na mnoha faktorech. Těmi jsou například režie, scénář a herecké obsazení. Z naší analýzy můžeme usoudit, že filmová adaptace upravují dějovou linii, prostředí a charakteristiku postav ve vzhledové i v charakterové rovině. To může zapříčinit odlišné vnímání postav a příběhu mezi čtenářem a divákem.

Domníváme se, že došlo k naplnění zmíněných cílů. Je pozoruhodné sledovat, jak filmaři dokážou převést knižní předlohu na filmové plátno. Bakalářská práce může pomoci čtenářům lépe porozumět literárnímu dílu a vytvořit si představu o jeho filmové adaptaci.

Seznam použité literatury

Primární literatura

PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Uzly a pomeranče*. Praha: Albatros, 2011. 229 s. ISBN 978-80-00-02820-0.

PROCHÁZKOVÁ, Iva. *Uzly a pomeranče: jen jedna láska je ta první*. Praha: Euromedia Group, 2019. 223 s. ISBN 978-80-7617-284-5.

Sekundární literatura

BUBENÍČEK, Petr. *Filmová adaptace: hledání interdisciplinárního dialogu*. Iluminace: Časopis pro teorii, historii a estetiku filmu, 2010. č. 1, 7–21 s.

ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006. 171 s. ISBN 80-7367-095-X.

HELMANOVÁ, Alicja: *Tvořivá zrada. Filmové adaptace literárních děl*. In: MAREŠ, Petr a SCZEPANIK, Petr (eds.), *Tvořivé zrady: Současné polské myšlení o filmu a audiovizuální kultuře*. Praha: Národní filmový archiv, 2005. 133–144 s.

CHALOUPKA, Otakar a Vladimír NEZKUSIL. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury II*. Praha: Albatros, 1979. 148 s.

PTÁČEK, Luboš. *Panorama českého filmu*. Olomouc: Rubico, 2000. 514 s. ISBN 80-85839-54-7.

SLADOVÁ, Jana a kol. *Dětství a dospívání v současné literatuře pro děti a mládež*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 120 s. ISBN 978-80-244-4025-5.

SLADOVÁ, Jana a kol. *Umělecká literatura v procesu osobnostní a sociální výchovy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. 134 s. ISBN 978-80-244-5101-5.

ŠUBRTOVÁ, Milena a kol. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež. II., Čeští spisovatelé*. Praha: Libri, 2012. 465 s. ISBN 978-80-7277-506-4.

TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU Č. Budějovice, 1992. 98 s. ISBN 80-7040-055-2.

URBANOVÁ, Svatava. *Dialogy Ivy Procházkové*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2012. 200 s. ISBN 978-80-7464-143-5.

URBANOVÁ, Svatava. *Metamorfózy dětské literatury: přehled české literatury pro děti od roku 1945 po současnost*. Olomouc: Votobia, 1999. 183 s. ISBN 80-7198-379-9.

URBANOVÁ, Svatava a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: (reflexe české tvorby a recepce)*. Olomouc: Votobia, 2004. 448 s. ISBN 80-7220-185-9.

Internetové zdroje

Milena Šubrtová. Uzly a pomeranče. *ILiteraura.cz*. [online]. 2011 [cit. 25.02.2023]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/28925-prochazkova-iva-uzly-a-pomerance>

Film Uzly a pomeranče. *filmovýpřehled.cz*. [online]. [cit. 21. 03. 2023]. Dostupné z: <https://www.filmovyprehled.cz/cs/film/402004/uzly-a-pomerance>

Filmografie

Uzly a pomeranče. [film]. Režie Ivan POKORNÝ. Česko, Německo, Slovensko, 2019. Zpracováno podle literární předlohy Ivy Procházkové.

Anotace

Jméno a příjmení:	Petra Kokrdová
Katedra:	Katedra český jazyk a literatura
Vedoucí práce:	Mgr. Milan Mašát, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Komparace románu <i>Uzly a pomeranče</i> od Ivy Procházkové s jeho filmovou adaptací
Název v angličtině:	Comparison of the novel <i>Knots and Oranges</i> by Iva Procházková with its film adaptation
Anotace práce:	První část bakalářské práce se věnuje terminologickému vymezení žánru příběh s dětským hrdinou, filmové adaptace a dětského filmu. Druhá část se zabývá interpretací románu <i>Uzly a pomeranče</i> od Ivy Procházkové a jeho stejnojmenným filmovým zpracováním v režii Ivana Pokorného. Práce se dále zaměřuje na komparaci dvou vydání knihy <i>Uzly a pomeranče</i> z roku 2011 a z roku 2019 a na komparaci tohoto románu s jeho filmovou adaptací.
Klíčová slova:	příběh s dětským hrdinou, kniha <i>Uzly a pomeranče</i> , literární předloha, filmová adaptace, komparace
Anotace v angličtině:	The first part of this bachelor thesis determines the genre of the story with its child hero, film adaptation and children's book. The second part encompasses an interpretation of the novel <i>Uzly a pomeranče</i> by Iva Procházková and its film adaptation of the same name by Ivan Pokorný. The thesis then focuses on comparing two versions of the book <i>Uzly a pomeranče</i> the first from 2011 and the second from 2019. Furthermore, it compares the novel to the film adaptation.
Klíčová slova v angličtině:	story with an adolescent protagonist, book <i>Knots and Oranges</i> , literary draft, film adaptation, comparison
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	39 stran
Jazyk práce:	čeština